

Terminatiivin tarpeessa

Tommi Nieminen
tommi.nieminen@legisign.org

Terminatiivisuus

- 'rajaan saakka' liikkuminen tai muutos
- rinnastuu tulo- (tai ero-) -sijaan: liikkeen tai muutoksen jompikumpi ääripää nousee huomion keskiöön
- tulosija sinänsä ilmaisee rajattua liikettä mutta liikkeen tai muutoksen "terminatiivinen luonne" (Alhoniemi 1978) korostuu: ei vain ääripää vaan myös sitä edeltävä liike
- vrt. esim. *Menin kotiin – Menin kotiin asti.*

Terminatiivi

- sija jota suomessa ei ole, virossa *-ni*
- usein esitetyn näkemyksen mukaan sija on ollut aiemmin suomessakin, minkä todistaisivat sellaiset ilmaukset kuin *tyynni* 'tyveen asti' jne.
- sijamuodon sijaan suomessa käytössä ovat perifrastiset ilmaukset kuten *asti, saakka, mennessä*

Rajattuus

- Päiviö (2007) puhuu terminatiivista ”rajattuna jatkumona”
- raja voi olla niin alku- kuin loppuraja
- tavanmukaisissa perifrastisissa ilmauksissa erottimena toimii N-komplementin sija: *ensi viikkoon* asti vs. *ensi viikosta* asti
- joidenkuiden kielitajua tuntuu silti joskus loukkaavan alkurajan ilmaiseminen *asti-* tai *saakka-*postpositiolla

Erilaisia ”kehyksiä”

- Päiviö jakaa terminatiivin esiintymiskehykset kolmia:
  - paikallinen, esim. *Sadealue ulottuu sisämaahan saakka.*
  - ajallinen, esim. *Sadetta riittää ensi viikkoon saakka.*
  - skalaarinen, esim. *Hinnat liikkuvat kymmistä sataseen saakka.*
- missä kognitivistisen kieliajattelun mukaan paikallinen lienee ensisijainen (AIKA ON TILAA jne.)

Ajallisen terminatiivin kaksi aspektia

- *teen Y:tä X:ään asti =*
Y on (oli) voimassa, kunnes X
esim. *Luen kirjaa aamuun saakka.*
- *teen Y:n X:ään mennessä =*
Y tulee (tuli) voimaan, kun X
esim. *Luin kirjan aamuun mennessä.*
- aspekti ilmaistaan tavallaan pleonastisesti sekä objektin (Y) sijainvaihteluna että rajaan (X) liittyvänä eri postpositiona

Omalaatuinen *siiheksi* seuralaisineen

- *siiheksi* ilmeisesti vanha aines: monelle tuttu, toisaalta monelle myös vieras
- selvästi *se* + ILL + TRANSL (*-hVksi*)
  - ILL *-n* > $\emptyset$ säännön oloisesti (vrt. kato *n*-alkuisen suffiksin edeltä)
  - hyvin salientti muotoaines: ILL pitkä vokaali + *hV* + TRANSL erottuva *-ks(V)*
- *tuohoksi*, *tähäksi* kiinnittivät huomioni ensi kerran vuosituhannen taitteessa

Tulojärjestys

- *siiheksi* >> *tuohoksi* > *tähäksi*
- perustuu sekä tietoihin esiintymisestä vanhoissa aineistoissa että nykyisten aineistojen määräjakamaan
- DMA:n *siiheksi*-osumat ($n=5$) savolais- ja kaakkoismurteista: 7i ($n=1$), 8a ($n=1$), 8b ($n=2$), 8e ($n=1$); *tuohoksi*-, *tähäksi*-osumia ei ole
- Googlen osumat 24.–25.5.2011: *siiheksi* ($n=1800$), *tuohoksi* ($n=269$), *tähäksi* ($n=0$)

siiheks(i): DMA-poimintoja

- *sitten se tuloo nin hyvä tie, ja se, se Gestää aena **siiheks jotta** lum, sulaa Bois ja (DMA 7i)*
'ajanhetkeen asti' (toistuu kahdesti)
- *ne vaav veivät sinnes säkit ja panivat nimem päälle ja myllär omineej jauho ja se aina sano otti että **siiheks** ne on ehkä valmiina (DMA 8a)*
'ajanhetkeen mennessä'
- ***siiheks** kyl pitäs olla nääs [vieraan tullut] (DMA 8b)*
'ajanhetkeen mennessä'

Kommentteja

- kaikki tapaukset kehykseltään ajallisia
- osumissa ei eri syistä (intransitiivi-, säätila- tai nesessiivi-ilmaus) aspekti ('asti' vs. 'mennessä') näy
- tapauksia on vähän, mutta useimmiten *siiheks(i)* on irrallinen, anaforinen: viittaa aiemmin ilmipantuun ajalliseen pisteeseen
- ainoa kataforinen tapaus näkyy järjestyvän *jotta*-konjunktilla

siiheksi: Tekstipankki-poiminta

- *Kuluttajat eivät yksinkertaisesti uskalla ryhtyä mihinkään suurempiin hankintoihin, sanoo Wester ja jättää kuitenkin vielä jonkinlaisen toivon kipinän **siiheksi, kunnes** vedet vapautuvat jääpeitteestään. (Karjalainen 1993)*
- ajallinen kehys, kataforinen, järjestyysmerkitykseltään terminatiivisella *kunnes*-konjunktilla

siiheksi: Google-poimintoja

- osumia n. 1 800, joista 200 tarkistettu
- ”otos” on sikäli satunnainen, että Googlen noutojärjestyksellä ei kielenainesten kannalta ole merkitystä
- *siiheksi*-tapaukset ovat enimmälti ajallisia (98 % tarkistetuista)
- yksittäisiä skalaarisia tapauksia esiintyy mutta ei paikallisia

siiheksi: temporaalisia tapauksia (Esimerkkejä)

- *Hakemus Eurofoundin tekemän sen päätöksen, joka – –, täytäntöönpanon lykkäämisestä **siiheksi, kunnes** ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antaa tuomion pääasiassa. (Euroopan unionin virallinen lehti 24.11.2007)*
- *Arvonta on voimassa **siiheksi kun** luku saavutettu. (Facebook)*
- *Riittääkö jos menen maanantaina lääkäriin mikäli **siiheksi** selviän kivun kanssa, vai pitääkö tollaset hoitaa heti? (Kaksplus.fi 14.11.2011)*

Kommentteja

- esiintyy niin ana- kuin kataforisestikin varsin yleisesti
- kataforisesti näkyy järjestyvän *kun-* tai *kunnes-* konjunktilla
- Tekstipankin ja Googlen perusteella kataforan järjestyksessä näyttäisi siis olevan eroa (*jotta > kun ~ kunnes*)

siiheksi: skalaarisia tapauksia I

- *Niin, enkä mie mitään baarivinkkejä kaivannutkaan, vaan juurikin näitä muita ettei se **siiheksi** jäisi (löytyy ne muutoinkin, heh). (Lauta.imperiumi.net, 2.3.2010)*
- *Lisää marinaadi silakoiden päälle ja anna kiehua **siiheksi, että** liemi on hävinnyt. (Suomalais-japanilainen yhdistys, kokkikurssi 2006)*
  - myös ajallinen tulkinta mahdollinen: 'niin kauan että'

siiheksi: skalaarisia tapauksia II

- *Siitähän se naisten suunnaton vittuuntuminen paskoihin lahjoihin johtuu, kun mies oikein tekee alleviivaamalla selväksi, että vaikka on seurusteltu ja eletty yhdessä vuosia, hän ei ole vaivautunut **siiheksi asti** tutustumaan elinkumppaniinsa, **että** tietäisi, mistä tämä pitää. (Blogi 8.12.2010)*

siiheksi: skalaarisia tapauksia III

- *Mutta jos vaihtoehdot ovat työ, joka ei käytännössä elätä kuin **siiheksi asti, että** juuri ja juuri pystyy asumaan torakoita kuhisevassa luukussa ja syöttämään lapsilleen juureksia ja seksityö, ei minusta voida puhua työn "mieluisuudesta". (Uusisuomi.fi, puheenvuoron nettikommentti 22.8.2010)*

Kommentteja

- jostakin syystä harvalukuisissa skalaarisissa tapauksissa esiintyy (moninkertaisesti!) pleonastinen *siiheksi asti*
- *-hVksi-*”sijan” ajallinen kehys ensisijainen?
- skalaariset tapaukset, ja vain (?) ne, tuntuvat käyttävän komplementtinaan *että*-lausetta
- jälkimmäiseen voi olla yksinkertainen selitys: *kun*, *kunnes* viittaavat normissa ajalliseen kehykseen

tuohoksi

- 269 osumaa, jotka kävin kaikki läpi
- samojen osumien toistoja pari kappaletta
- aina ajallinen kehys
- ainakin yksi oma osuma (Papers.legisign.org)
- yksi virhe ("tuohoksi" po. *tuhoksi*)

tähäksi

- hyvin harvinainen: Googlen osumia 4, mutta näistä 2 omaan aiempaan esitelmääni viittaavia, 2 *tähkä*-sanan translatiiveja
- aiemmin käyttämäni ainokainen Google-löydös *Tähäksi en ehdi kommentoida viestisi loppuosaa* näkyy nyt kadonneen verkosta
- aina ajallinen kehys (jos mielekästä sanoakaan)

Päätelmiä

- ajallinen kehys johtaa kehitystä
- kyse ehkä kulttuurin muutoksesta yhä aikasidonmaisemmaksi?
- skalaarinen seuraa – seuraako paikallinen kehys ehkä myöhemmin?
- vrt. kognitivistien AIKA ON TILAA: tässä suunta on kääntynyt nurin!
- kielellä on oma "identiteettinsä", josta käsin se voi luoda uutta ainesta

Villi fantasia: suomeen uusi sija!

- *-hVksi* on muodoltaan selkeä ja erottuva muotoaines
- se on myös semanttisesti motivoitu: ILL ilmaisee liikettä, TRANSL korostaa rajatuutta
- kuitenkin: *-h-* tulee demonstratiivipronomineihin niiden paradigman mukaisesti; yleisesti *-h-* vaatii edelleen pitkän vokaalin
- siis: *Joensuuhuksi? Turkuuhuksi (Turkuuksi)?* miltä nämä ”maistuvat”?

Viitteet

- Alhoniemi, Alho 1978: Suomen kielen terminatiiveista. – Alhoniemi ym. (toim.): *Rakenteita: Juhlakirja Osmo Ikolan 60-vuotispäiväksi 6.2.1978*. TYSYKLJ 6, Turku. 188–206.
- Päiviö, Pia 2007: *Suomen kielen asti ja saakka: Terminatiivisten partikkelien synonymia, merkitys, käyttö ja kehitys sekä asema kieliopissa*. TYSYKLJ 75, Turku.